

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка**

Факультет психології та історії

Кафедра історії України та всесвітньої історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Ковальков О.Л.

«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВКЗ УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА Й НАУКА В НАДДНІПРЯНЩИНІ
НА РУБЕЖІ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: третій (освітньо – науковий)

Ступінь вищої освіти: доктор філософії

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 032 Історія та археологія

(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-наукова програма Історія та археологія

(назва)

Форма навчання денна

(денна, заочна,)

2025 – 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни Університетська освіта й наука в Наддніпрянщині на рубежі XIX-XX століть

(назва навчальної дисципліни)

розроблена на основі освітньо-наукової програми Історія та археологія

(назва ОПП)

навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього рівня третій (освітньо – науковий), освітнього ступеня доктор філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія

(шифр і назва спеціальності)

Розробники: Дефорж Ганна Володимирівна професор кафедри природничих наук та методик викладання, доктор історичних наук, професор

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри історії України та всесвітньої історії

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри історії України та всесвітньої історії

(підпис)

Ковальков О.Л.

(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни Університетська освіта й наука в Наддніпрянщині на рубежі XIX-XX століть для здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки – ЦДУ імені В. Винниченка, 2025. – 15 с.

© Дефорж Г.В., 2025 рік

© ЦДУ імені В. Винниченка, 2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	За вільним вибором здобувача	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання -	Спеціальність: <u>032 Історія та археологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		2-й	
Загальна кількість годин – 105	Освітньо-наукова програма: <u>Історія та археологія</u>	Семестр	
		4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 36 самостійної роботи студента – 69	Рівень вищої освіти: <u>третій (освітньо-науковий)</u>	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські:	
		16 год.	
		Лабораторні:	
		-	-
		Самостійна робота:	
		69 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		-	-
Вид контролю:			
Залік	Залік		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – формування у здобувачів третього рівня вищої освіти системних знань про розвиток університетської освіти й науки в Наддніпрянщині на рубежі XIX–XX століть, а також умінь наукового аналізу історико-освітніх процесів у контексті загальноєвропейських тенденцій.

Завдання курсу: розкрити соціально-політичні та культурні передумови розвитку університетської освіти в Наддніпрянщині; охарактеризувати діяльність провідних університетів регіону (Київського, Харківського, Новоросійського та ін.); проаналізувати організацію навчального процесу, наукових досліджень і студентського життя; висвітлити внесок провідних учених у розвиток науки та формування наукових шкіл; сформулювати навички роботи з архівними джерелами та історіографією проблеми; сприяти розвитку критичного мислення й академічної культури здобувачів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувача мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	фахові
ЗК 1 – здатність до критичного аналізу й оцінки	ФК 1 – володіння концептуальними та

<p>наукових досліджень</p> <p>ЗК 2 – готовність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації</p> <p>ЗК 3 – здатність створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження</p> <p>ЗК 4 – здатність до абстрактного та аналітичного мислення, креативності</p> <p>ЗК 5 – готовність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності</p> <p>ЗК 6 – здатність до самоорганізації та планування власної наукової діяльності</p> <p>ЗК 7 – здатність працювати автономно та у складі наукових колективів</p> <p>ЗК 8 – здатність знаходити, обробляти та критично аналізувати інформацію з різних джерел</p> <p>ЗК 9 – знання і розуміння предметної області та професії історика</p> <p>ЗК 10 – здатність до фахового спілкування з нефаховою аудиторією</p>	<p>методологічними знаннями з історії та археології</p> <p>ФК 2 – готовність до міждисциплінарних досліджень</p> <p>ФК 3 – здатність до критичного аналізу, оцінки і прогнозування</p> <p>ФК 4 – здатність розробляти та реалізовувати науково-дослідні проекти</p> <p>ФК 5 – здатність до комунікації з науковою спільнотою та громадськістю</p> <p>ФК 7 – здатність оцінювати об'єктивність та репрезентативність історичних джерел</p> <p>ФК 8 – дотримання етичних норм і принципів академічної доброчесності</p> <p>ФК 9 – готовність до професійної діяльності історика</p> <p>ФК 10 – здатність до популяризації науково-історичного знання</p> <p>ФК 11 – готовність до роботи з ресурсами, необхідними для докторського дослідження</p>
--	---

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- ПРН 1** – пошук, аналіз і класифікація джерел з історії університетської освіти та науки
- ПРН 2** – використання ІКТ для роботи з історичними й історіографічними джерелами
- ПРН 3** – застосування концепцій філософії та методології науки
- ПРН 4** – переосмислення історіографічних концепцій
- ПРН 5** – оцінка ступеня розробленості наукової проблеми
- ПРН 6** – застосування методів наукового дослідження та критичного аналізу
- ПРН 7** – уміння працювати з науковими текстами та створювати власні
- ПРН 8** – проектування та представлення науково-дослідних ідей
- ПРН 9** – дотримання етики наукових досліджень
- ПРН 10** – презентація результатів дослідження у фаховому середовищі
- ПРН 13** – інтеграція наукових напрацювань у навчально-методичну діяльність
- ПРН 14** – використання програмних засобів і мультимедіа
- ПРН 15** – популяризація історичного знання
- ПРН 16** – робота з нормативно-правовими та програмно-методичними документами
- ПРН 17** – саморозвиток і самовдосконалення впродовж життя

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ до курсу. Університетська освіта як історичне явище

У темі розкривається університет як соціокультурний інститут, складова європейської та української інтелектуальної традиції. Аналізуються підходи до вивчення історії університетської освіти та науки.

1. Поняття «університет», «університетська освіта», «університетська наука».
2. Університет у системі модерного суспільства XIX ст.
3. Методологія дослідження історії освіти і науки.
4. Джерельна база курсу.

Практичне заняття:

Обговорення концепцій університету (класична, гумбольдтівська, імперська). Аналіз джерел з історії університетської освіти.

Самостійна робота:

Опрацювання праць класиків історії університетів. Підготовка тез про роль університету в націєтворчих процесах.

Тема 2. Наддніпрянщина у складі російської імперії: освітній контекст

Розглядаються соціально-політичні та культурні умови розвитку освіти й науки в Наддніпрянській Україні в другій половині XIX ст.

1. Наддніпрянщина як регіон російської імперії.
2. Освітня політика імперського уряду.
3. Місце українських земель у загальноімперській освітній системі.

Практичне заняття:

Аналіз законодавчих актів російської імперії у сфері освіти.

Самостійна робота:

Підготовка аналітичної довідки про освітні реформи XIX ст.

Тема 3. Становлення університетської освіти в Наддніпрянщині

Висвітлюється процес створення перших університетів на українських землях та їх роль у розвитку науки й освіти.

1. Харківський університет: передумови заснування.
2. Київський університет святого Володимира.
3. Новоросійський університет в Одесі.
4. Структура та факультетський склад університетів.

Практичне заняття:

Порівняльний аналіз моделей університетів Наддніпрянщини.

Самостійна робота:

Підготовка повідомлення про історію одного з університетів.

Тема 4. Організація навчального процесу в університетах

1. Навчальні плани та програми.
2. Форми та методи навчання.
3. Екзаменаційна система.
4. Підготовка наукових кадрів.

Практичне заняття:

Аналіз університетських статутів.

Самостійна робота:

Робота з архівними матеріалами (за можливості).

Тема 5. Університетська наука та формування наукових шкіл

1. Наукові напрями в університетах.
2. Формування наукових шкіл.
3. Внесок університетів у світову науку.

Практичне заняття:

Презентація наукових шкіл (історія, природничі науки).

Самостійна робота:

Написання есе про одну з наукових шкіл.

Тема 6. Професорсько-викладацький склад університетів

1. Соціальний портрет професорсько-викладацького складу університетів.
2. Кар'єра та академічна мобільність.
3. Українські вчені в освітньому просторі.
4. Академічна етика.

Практичне заняття:

Біографічний аналіз діяльності відомих професорів.

Самостійна робота:

Підготовка біографічного нарису.

Тема 7. Студентське середовище та академічна культура

1. Соціальний склад студентства.
2. Побут і повсякдення студентів.
3. Студентські організації.
4. Політична активність студентства.

Практичне заняття:

Аналіз спогадів та мемуарів студентів.

Самостійна робота:

Підготовка реферату про студентський рух.

Тема 8. Український національний рух і університети

1. Університети як осередки національної ідеї.
2. Українські громади.
3. Репресивна політика влади.

Практичне заняття:

Дискусія про роль університетів у національному відродженні.

Самостійна робота:

Аналітичний огляд діяльності українських громад.

Тема 9. Криза і трансформації університетської освіти на поч. ХХ ст.

1. Революційні події та університети.
2. Реформування освіти.
3. Зміни у змісті науки.

Самостійна робота:

Підготовка підсумкового проєкту на вибір: аналітичне есе (10–12 стор.); наукова стаття (проєкт); мультимедійна презентація з аналітичним коментарем.

Тема 10. Університетська спадщина Наддніпрянщини в сучасному науковому дискурсі

1. Історіографія проблеми.
2. Значення університетської традиції для сучасної науки.
3. Перспективи подальших досліджень.

Самостійна робота:

Проєкт «Університетська спадщина Наддніпрянщини: між історичною пам'яттю, науковою інтерпретацією та публічною історією».

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Вступ до курсу. Університетська освіта як історичне явище		2	2			6							
Тема 2.		2	2			7							

Наддніпрянина у складі російської імперії: освітній контекст												
Тема 3. Становлення університетської освіти в Наддніпрянщині		2	2			7						
Тема 4. Організація навчального процесу в університетах		2	2			7						
Тема 5. Університетська наука та формування наукових шкіл		2	2			7						
Тема 6. Професорсько-викладацький склад університетів		2	2			7						
Тема 7. Студентське середовище та академічна культура		2	2			7						
Тема 8. Український національний рух і університети		2	2			7						
Тема 9. Криза і трансформації університетської освіти на поч. ХХ ст.		2				7						
Тема 10. Університетська спадщина Наддніпрянщини в сучасному науковому дискурсі		2				7						
Усього годин	105	20	16			69						
ІНДЗ												
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	105	20	16			69						

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Тема 1. Вступ до курсу. Університетська освіта як історичне явище	2
	Тема 2. Наддніпрянина у складі російської імперії: освітній контекст	2
	Тема 3. Становлення університетської освіти в Наддніпрянщині	2
	Тема 4. Організація навчального процесу в університетах	2

	Тема 5. Університетська наука та формування наукових шкіл	2
	Тема 6. Професорсько-викладацький склад університетів	2
	Тема 7. Студентське середовище та академічна культура	2
	Тема 8. Український національний рух і університети	2
	Тема 9. Криза і трансформації університетської освіти на поч. ХХ ст.	2
	Тема 10. Університетська спадщина Наддніпрянщини в сучасному науковому дискурсі	2
	Разом	20

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	-	-
	Разом	

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу. Університетська освіта як історичне явище Обговорення концепцій університету (класична, гумбольдтівська, імперська). Аналіз джерел з історії університетської освіти.	2
2	Тема 2. Наддніпрянщина у складі російської імперії: освітній контекст Аналіз законодавчих актів російської імперії у сфері освіти	2
3	Тема 3. Становлення університетської освіти в Наддніпрянщині Порівняльний аналіз моделей університетів Наддніпрянщини	2
4	Тема 4. Організація навчального процесу в університетах Аналіз університетських статутів	2
5	Тема 5. Університетська наука та формування наукових шкіл Презентація наукових шкіл (історія, природничі науки)	2
6	Тема 6. Професорсько-викладацький склад університетів Біографічний аналіз діяльності відомих професорів	2
7	Тема 7. Студентське середовище та академічна культура Аналіз спогадів та мемуарів студентів	2
8	Тема 8. Український національний рух і університети Дискусія про роль університетів у національному відродженні.	2
	Разом	16

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Разом	

4.3. Теми лабораторних занять

4.3.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	-	-
	Разом	

4.3.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	-
	Разом	

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу. Університетська освіта як історичне явище. Опрацювання праць класиків історії університетів. Підготовка тез про роль університету в націєтворчих процесах	6
2	Тема 2. Наддніпрянщина у складі російської імперії: освітній контекст. Підготовка аналітичної довідки про освітні реформи XIX ст.	7
3	Тема 3. Становлення університетської освіти в Наддніпрянщині. Підготовка повідомлення про історію одного з університетів.	7
4	Тема 4. Організація навчального процесу в університетах. Робота з архівними матеріалами (за можливості)	7
5	Тема 5. Університетська наука та формування наукових шкіл. Написання есе про одну з наукових шкіл	7
6	Тема 6. Професорсько-викладацький склад університетів. Підготовка біографічного нарису	7
7	Тема 7. Студентське середовище та академічна культура. Підготовка реферату про студентський рух	7
8	Тема 8. Український національний рух і університети. Аналітичний огляд діяльності українських громад	7
9	Тема 9. Криза і трансформації університетської освіти на поч. XX ст. Підготовка підсумкового проєкту на вибір: аналітичне есе (10–12 стор.); наукова стаття (проєкт); мультимедійна презентація з аналітичним коментарем	7
10	Тема 10. Університетська спадщина Наддніпрянщини в сучасному науковому дискурсі. Проєкт «Університетська спадщина Наддніпрянщини: між історичною пам'яттю, науковою інтерпретацією та публічною історією»	7
	Разом	69

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Разом	

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

-

4.6. Методи навчання

Вивчення питань університетської освіти й науки в Наддніпрянщині на рубежі XIX-XX століть спирається на конкретні наукові факти і узагальнення, котрі розглядаються через призму сучасних наукових уявлень. Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувачів. Для семінарських груп організуються консультації.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння здобувачами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти. Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання :

- залік;
- наскрізні проєкти;
- аналітичні звіти, реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацювати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань здобувача є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях; активність при обговоренні питань практичного заняття.

У разі невиконання завдань поточного контролю здобувач має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. *Завданням підсумкового контролю є* перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами,

здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Поняття «університет», «університетська освіта», «університетська наука».
2. Університет у системі модерного суспільства XIX ст.
3. Методологія дослідження історії освіти і науки.
4. Джерельна база курсу.
5. Наддніпрянщина як регіон російської імперії.
6. Освітня політика імперського уряду.
7. Місце українських земель у загальноімперській освітній системі.
8. Харківський університет: передумови заснування.
9. Київський університет святого Володимира.
10. Новоросійський університет в Одесі.
11. Структура та факультетський склад університетів.
12. Навчальні плани та програми.
13. Форми та методи навчання.
14. Екзаменаційна система.
15. Підготовка наукових кадрів.
16. Наукові напрями в університетах.
17. Формування наукових шкіл.
18. Внесок університетів у світову науку.
19. Соціальний портрет професорсько-викладацького складу університетів.
20. Кар'єра та академічна мобільність.
21. Українські вчені в освітньому просторі.
22. Академічна етика.
23. Соціальний склад студентства.
24. Побут і повсякдення студентів.
25. Студентські організації.
26. Політична активність студентства.
27. Університети як осередки національної ідеї.
28. Українські громади.
29. Репресивна політика влади.
30. Революційні події та університети.
31. Реформування освіти.
32. Зміни у змісті науки.
33. Історіографія проблеми.
34. Значення університетської традиції для сучасної науки.
35. Перспективи подальших досліджень.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Сума			
Теми					Самостійна робота	ІНДЗ	Разом	100
T1	T2	T3	T4	T5				
9	9	9	9	9	10	-	100	100
T6	T7	T8	T9	T10				
9	9	9	9	9				

* усні або письмові відповіді студентів оцінюються за 5-бальною шкалою

Загальні критерії оцінювання відповідей на теоретичні питання на практичних (семінарських) заняттях та під час поточного і підсумкового контролю

Враховується:

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних умінь та концептуальних підходів;
- повнота розкриття питань, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок із практикою, висновки.

Бали	Критерії оцінювання
5	Досконале знання та розуміння понятійного апарату з тієї чи іншої теми, вільне оперування різноманітними класифікаціями. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями. Викладений матеріал має доказовий, логічний, послідовний характер. Здобувач володіє способами концентрованого викладу матеріалу. Демонструє творче застосування знань при переформатуванні запитання. У відповіді майже не трапляються мовленнєві помилки
4	Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Понятійна основа базується на обраній класифікації. Відповідь структурована, проте наявні окремі помилки у послідовності викладу. Недостатньо виваженою та аргументованою є доказова база. Здобувач вільно оперує знаннями, може застосовувати їх у новій навчальній ситуації. У відповіді трапляються окремі мовленнєві помилки.
3	Відповідь неповна, фрагментарна. Знання мають недостатньо стійкий та послідовний характер. Вони застосовуються переважно для виконання завдань репродуктивного характеру. Відповідь має формальний характер, відсутня чіткість структурованість. Здобувач використовує лише окремі знання у новій навчальній ситуації. У відповіді наявні фактичні та мовленнєві помилки.
2	Здобувач дає суттєві доповнення до відповідей інших студентів, здатен знайти та виправити власні помилки та помилки інших здобувачів, може підтримувати дискусію, не боїться висловлювати гіпотези, припущенні та аргументи, навіть якщо вони не є точними і правильними.
1	Здобувач робить незначні доповнення та уточнення до відповідей інших студентів, здатен знайти та виправити фактичні та мовленнєві помилки.
0	Здобувач неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності. Оперує лише загальними фразами. Відтворює лише окремі фрагменти, називає лише розрізнені факти, дає відповідь лише у вигляді формального висловлювання. Наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	незараховано
35-59	незадовільно	
1-34	незадовільно	

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / за ред. О. О. Любар. Київ : Знання, 2005. 767 с.
2. Кузьменко В. В. Історія освіти і науки в Україні (XIX – початок XX ст.). Київ : Либідь, 2011. 320 с.
3. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки України : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. 400 с.
4. Університети України XIX – початку XX століття : історія, традиції, персоналії : монографія / за ред. Л. В. Войтовича. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. 512 с.
5. Реєнт О. П. Освіта і наука в Наддніпрянській Україні в імперську добу. Київ : Наукова думка, 2013. 286 с.

Додаткова

6. Ясь О. В. Історія науки в Україні: модерні процеси кінця XIX – початку XX ст. Київ : Інститут історії України НАН України, 2018. 356 с.
7. Павленко Ю. В. Наукові школи університетів Наддніпрянської України. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 240 с.
8. Верстюк В. Ф. Українська інтелігенція і університетська освіта в XIX столітті. Київ : Генеза, 2009. 198 с.
9. Степаненко М. І. Студентський рух в університетах України (кінець XIX – початок XX ст.). Київ : Смолоскип, 2010. 224 с.
10. Anderson, R. D. (2004). *European universities from the Enlightenment to 1914*. Oxford University Press.
11. Ash, M. G. (2006). *Bachelor of what, master of whom? The Humboldt myth and historical transformations of higher education in German-speaking Europe*. *European Journal of Education*, 41(2), 245–267. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2006.00255.x>
12. Pasichnyk N., Rizhniak R., **Deforz H.** Biographical Materials of Mathematicians and Natural Scientists in “The Bulletin of Experimental Physics and Elementary Mathematics” (1886–1917): meaningful and content analysis. *History of Science and Technology* / Chef Editor O.Ya. Pylypchuk. Kyiv : SUIT, 2022. Volume 12. Issue 2. P. 279-301. DOI: <https://doi.org/10.32703/2415-7422-2022-12-2-279-301> URL : <https://www.hst-journal.com/index.php/hst/article/view/542/405>
13. Pasichnyk N., Rizhniak R., **Deforz H.** Congresses of Natural Scientists and Mathematicians in the “Bulletin of Experimental Physics and Elementary Mathematics” (1886–1917): analysis of publications. *History of Science and Technology* / Chef Editor O.Ya. Pylypchuk. Kyiv : SUIT, 2023. Volume 13. Issue 2. P. 280-310. DOI: <https://doi.org/10.32703/2415-7422-2023-13-2-280-310> . URL : <https://hst-journal.com/index.php/hst/article/view/604/437> або <https://hst-journal.com/index.php/hst/issue/view/22>
14. Pasichnyk N., Rizhniak R., **Deforz H.** Natural and mathematical publications of the Dnipro region at the end of the 19th–beginning of the 20th century: establishment of educational technology as a science. *History of Science and Technology* / Chef Editor O.Ya. Pylypchuk. Kyiv : SUIT, 2024. Volume 14. Issue 2. P. 374-400. DOI: <https://doi.org/10.32703/2415-7422-2024-14-2-374-400> URL : <https://hst-journal.com/index.php/hst/article/view/681/488> або <https://hst-journal.com/index.php/hst/article/view/681>
15. Pasichnyk N., Rizhniak R., **Deforz H.** International relations and scientific communication of the Imperial Novorossiia University in the last third of the 19th century: the context of the development of Natural Science. *History of Science and Technology* / Chef Editor Oleh Strelko. Kyiv : SUIT, 2025. Volume 15. Issue 2. P. 333-357. DOI: <https://doi.org/10.32703/2415-7422->

2025-15-2-333-357 URL : <https://hst-journal.com/index.php/hst/article/view/748/527> або <https://hst-journal.com/index.php/hst/issue/view/26>

16. Rüegg, W. (Ed.). (2004). *A history of the university in Europe. Vol. III: Universities in the nineteenth and early twentieth centuries (1800–1945)*. Cambridge University Press.

5.2. Методичне забезпечення

1. Історіографія становлення університетської освіти в Наддніпрянській Україні в першій половині XIX ст. – наукова стаття з аналізом основних досліджень, методології й джерел. <https://historypages.kpi.ua/article/view/158273>

2. Університетська освіта в історичній ретроспективі України – стаття про історію університетської освіти в Україні (історичний огляд). <https://ir.kneu.edu.ua/items/f5c76e4e-e512-441a-b8da-5137a03a9cd3>

3. Розвиток української університетської освіти та науки наприкінці XIX – на початку XX ст. – стаття, що аналізує освіту й науку у Наддніпрянщині. https://chtyvo.org.ua/authors/Kazmyrchuk_Mariia/Rozvytok_ukrainskoi_istorychnoi_universytetskoi_osvyty_ta_nauky_naprykintsi_XIX_na_pochatku_XX_st/

4. To the origin of the political education formation in the universities of Ukraine – англomовна стаття про становлення політичної освіти в університетах XIX–XX ст. <https://uha.dp.ua/index.php/www/article/view/23>

5.3. Інформаційні ресурси

№	Тип ресурсу	Назва ресурсу	Короткий опис	Використання в курсі	Посилання
1	Наукова стаття	Історіографія університетської освіти в Наддніпрянській Україні	Аналіз основних досліджень з історії університетської освіти XIX ст.	Лекції, історіографічний огляд	https://historypages.kpi.ua/article/view/158273
2	Монографія (PDF)	Університетська освіта в історичній ретроспективі України	Комплексний огляд розвитку університетської освіти	Самостійна робота, есе	https://ir.kneu.edu.ua/items/f5c76e4e-e512-441a-b8da-5137a03a9cd3
3	Наукова стаття (PDF)	Розвиток української історичної університетської освіти та науки наприкінці XIX – початку XX ст.	Дослідження університетської науки та підготовки кадрів	Практичні заняття	https://chtyvo.org.ua
4	Офіційний сайт університету	Історія Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна	Історія заснування та розвитку університету	Лекції, кейс-аналіз	https://old.karazin.ua/en/general/our_university
5	Офіційний сайт університету	Історія Київського національного університету ім. Т. Шевченка	Роль університету в розвитку науки та освіти	Самостійна робота	https://knu.ua/en/geninf/history/
6	Офіційний сайт університету	Історія Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова	Університет Півдня України в імперський період	Порівняльний аналіз	https://onu.edu.ua
7	Наукова стаття	Організація	Формування	Лекції, дискусії	https://hst-

		науки в Україні в першій половині XIX ст.	наукових товариств і академічних структур		journal.com/index.php/hst/article/view/110
8	Цифровий архів	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського	Дисертації, журнали, архівні матеріали	Наукові дослідження	https://www.nbu.gov.ua
9	Цифрова бібліотека	СНТУВО	Оцифровані історичні та наукові праці	Самостійна робота	https://chtyvo.org.ua
10	Наукометрична база	Google Scholar	Пошук сучасних наукових публікацій	Підготовка доповідей	https://scholar.google.com

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотукаїнському державному університеті імені Володимира Винниченка».